

Türkiye’de Nefes Almak (mı?): Mülteci ve Sığınmacı LGBTİ Bireyler

Okan Cem Çırakoğlu

Başkent Üniversitesi FEF Psikoloji Bölümü

Gözde Altınel Baysal

Sosyal Hizmet Uzmanı

Her geçen yıl dünya üzerindeki sığınmacı ve mülteci sayısı artış göstermekte, milyonlarca insan başka ülkelerde ve zor koşullar altında yaşam mücadelesi vermektedir. Savaş, zulüm görme, temel haklara erişimin kısıtlanması, yaşam hakkına kast, ihtiyaç duyulan hizmetlere ulaşamaması gibi nedenler en temel sığınma gerekçelerinin başında yer almaktadır. Sığınmacı ve mültecilerin travmatik yaşantılar, göçle ilişkili problemler, barınma zorluğu, uyum güçlüğü, temel hizmetlere erişimde problemler yaşama ve dil bariyeri gibi nedenlerle fiziksel ve psikolojik açıdan risk grubunda yer aldığı bilinmektedir. Mülteci LGBTİ bireyler

de maruz kaldıkları ayrımcı ve dışlayıcı davranışlar nedeniyle dezavantajlı konumdaki sosyal gruplardan biridir. Bu yazıda Türkiye'deki sığınmacı ve mülteci LGBTİ bireylerin yaşadığı bazı temel sorunlar irdelenmiştir.

Dünya üzerinde her yıl milyonlarca insan savaş, etnik ve dinî ayrımcılık, politik baskı veya cinsel yönelimi nedeniyle ülkesinden göç etmek zorunda kalmaktadır. Sığınma talebiyle bir başka ülkeye göç etmek zorunda kalan bu insanlar geliş öncesinde, yolda ya da ulaştıkları ülkede de zor ve travmatik yaşantılara maruz kalabilmektedir. Her ne sebeple olursa olsun ülkesini terk etmiş zorunda kalmak başlı başına bir travmatik yaşantı olarak kabul edilebilir. Özellikle kitlesel göç hareketleri, çok sayıda insanın göç etmiş olması nedeniyle varılan ülkedeki kaynakları zorlamakta ve sığınmacıların beslenme, barınma, sağlık, güvenlik ve eğitim gibi yaşamın her alanında sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca, hem kendi ülkelerindeki hem de varılan ülkedeki koşulların belirsizliği kendi gelecekleri konusunda endişe ve kaygı yaratmaktadır. Birçok araştırmada da belirtildiği gibi göç nedeni ve ülkeden bağımsız olarak sığınmacı ve mülteciler en büyük dezavantajlı gruplardan birini oluşturmaktadır. Dünya üzerinde sayısı 60 milyonu bulan sığınmacı ve mülteciler içinde de daha dezavantajlı alt grupların var olduğu söylenebilir.¹ Bu alt grupların temelde çocuklar (dünyadaki tüm mültecilerin %51'i), kadınlar, yaşlılar, kronik hastalar, engelliler ve LGBTİ bireylerden oluştuğu düşünülebilir. Bu yazıda sığınmacı ya da mülteci olarak yaşamını

sürdüren LGBTİ bireylerin yaşadığı güçlükler ülkemizdeki koşullar çerçevesinde ele alınacaktır.

Sığınmacılık gerekçeleri; bulunulan ülkenin mevcut düzeni, politikaları, içerisinde barındırdığı yaşamı tehdit eden durumlar gibi nedenlerle değişiklik göstermektedir. Bununla birlikte sığınmacı ve mülteciler sıklıkla menşe ülkesinde çeşitli nedenler dolayısıyla zulüm görme, temel haklara erişimin kısıtlanması, yaşam hakkına kasıt, ihtiyaç duyulan sağlık hizmetlerine ulaşılabilmesi gibi nedenlerle ülkelerini terk etmekte ve bir başka ülkeye sığınmaktadır. Uluslararası yasalara göre “sığınmacı” ifadesi bahsi geçen nedenler dolayısıyla uluslararası bir korunmaya ihtiyaç duyan bireyleri tanımlamak için; “mülteci” ise sığınma gerekçeleri resmî olarak tanınmış bireyler için kullanılmaktadır. Dolayısıyla, eğer geçici koruma kararı kapsamına alınmamışsa bir sığınmacı bireyin ülkede sağlanan hak ve hizmetlerden yararlanması giderek zorlaşmaktadır. Bu yazının farklı bölümlerinde de değinildiği gibi mültecilik statüsü hak ve hizmetlere erişimde belirli kolaylıklar sağlamaktadır. Öte yandan var olan olumsuz bakış açısı nedeniyle mülteci statüsüne sahip olsalar bile LGBTİ bireylerin hak ve hizmetlere erişiminde sayısız güçlükle mücadele etmesi gerekmektedir. Bu yazıda sözü edilecek LGBTİ bireylerin kimisi sığınmacı kimisi de mülteci statüsündeki bireylerdir; ancak okumayı kolaylaştırması açısından bu yazı boyunca sığınmacı ve mülteci terimleri aksi belirtilmedikçe birbirinin yerine kullanılacaktır.

Sığınmacı ve mültecilerin haklara erişimlerinde sağlanmaya çalışılan eşitliğin ülkedeki diğer kişiler tara-

findan, sahip oldukları ya da olabilecekleri haklara kısıtlama getireceği ve hizmetlere erişimde eşitsizliklere yol açacağını düşündürmesi nedeniyle “tehdit” olarak algılandığı görülmektedir. Bununla birlikte sığınmacı ve mültecilere yönelik var olan mevcut politikaların ülkeye kabulden öteye çok fazla geçemediği, kabulleri sonrasında sığınmacı ve mültecilerin çeşitli yaşamsal sorunlar ile baş etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu sorunların başında barınma, bir uydu kente yerleşme, sağlık problemleri ile baş etme gibi güçlüklerin yer aldığı görülmektedir. Son yıllarda yaşanan kitlesel sığınmacı göçü nedeniyle, toplumun belirli bir kesiminin önemli endişeler duyduğu bilinmektedir. Örneğin sığınmacı ve mültecilerin hayatlarını idame ettirmedeki zorluklar nedeniyle ucuz iş gücünün artması, işsizliğin daha önemli bir sorun haline gelmesi, suça yönelimin artması gibi endişeler birçok yurttaş tarafından paylaşılmaktadır. Benzer biçimde mevcut politikaların bu tür kitlesel göçleri kaldırabilecek düzeyde olmadığını ve toplumun kendi içerisinde hâlihazırda kendi üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamada dahi yeterli olamadığını düşünen bireylerin sayısı azımsanamayacak durumdadır. Hâlihazırdaki durum gözden geçirildiğinde mülteciler arasındaki suç oranının daha yüksek olduğuna dair bir veriye rastlanmaktadır. Öte yandan yaşam güçlüğüne “ne iş olsa yapmak zorunda kalarak” aşmaya çalışan mültecilerin tam anlamıyla emek istismarına maruz kaldığına dair çok sayıda olaya tanık olmak mümkündür. Bununla birlikte sığınmacı ve mültecilere ilişkin ortada bulunan bilgi kirliliğinin, bu bilgilerden hareketle oluşan yanlış inançların ve düşüncelerin bu tehdit algı-

sını pekiştirdiği ve bütün bu tehdit algısının toplum içerisinde ayrımcı davranışlara ve nefret söylemlerine dönüştüğü görülmektedir.

Mülteci ve sığınmacılar dünyadaki en önemli dezavantajlı gruplardan biridir. LGBTİ mülteciler de bu büyük grubun ihmal edilmiş bir bileşeni olarak düşünülebilir. Bilimsel yazın incelendiğinde toplumun genel olarak LGBTİ bireylere karşı olumsuz tutumlara sahip olduğu ve bu bulgunun birçok kültürde tekrarlandığı görülmektedir.² Genel olarak erkeklerin eşcinselliğe yönelik tutumları kadınlarınkinden daha olumsuzdur.^{3, 4, 5} Ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer bulgular rapor edilmektedir.^{6, 7, 8} Ülkemizde heteroseksüelliğin “normal” olarak kabul edildiği, diğer cinsel yönelimlere ilişkin ise “normal dışı” ve kabul edilemez algısının bulunduğu ve toplumun içerisinde barındırdığı sistemlerin bu algıya göre şekillenerek her geçen gün biraz daha bu algıyı pekiştirdiği söylenebilir. Toplum “normal dışı” olarak kabul edilene karşı fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet uygulamakta, “kendisi gibi olmayana” karşı dışlayıcı tutumlar sergilemektedir. Bu motivasyonu besleyen pek çok sistemin var olduğu ve bunların başında ataerkil toplum yapısının, bağnaz dini inançların, medya ve eğitim sisteminin geldiği söylenebilir. Toplumda var olan cinsiyetçi ve ayrımcı tutumların LGBTİ bireyler için önemli bir dezavantaj yarattığı açıktır. Eğitim sisteminin de heteroseksist bir bakış açısıyla şekillendiği ve ötekileştirmeyi desteklediği, üniversite düzeyinde özellikle insanî yardımlar ile doğrudan ilişkili olan meslekî eğitimlerde dahi toplumsal cinsiyet konularına temas-

tan kaçınıldığı, ele alınan başlık bu olsa bile içeriğin bu anlamda şekillenmediği görülmektedir. Medyanın toplumsal yaşamdaki biçimlendirici rolü yadsınamazken LGBTİ bireyler medya aracılığıyla “*sapkın, hasta, ahlâk dışı ve kabul edilemez*” olarak gösterilmektedir. Ayrıca, LGBTİ bireylerin medyada “cinsel nesnelere” olarak görselleştirildikleri, kullanılan dilin de ayrımcılık söylemleri içerdiği görülmektedir. Bu koşullar altında bir LGBTİ bireyin aynı anda sığınmacı ya da mülteci statüsünde olması sahip olduğu dezavantajları daha da kritik hale getirmektedir. Sığınmacı LGBTİ bireyler geldikleri ülkede, yolda ve Türkiye’de hem sığınmacılığın getirdiği olumsuzluklarla hem de cinsel yönelimlerine karşı olumsuz tutum ve davranışlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Tüm bu etkenler nedeniyle LGBTİ mültecilerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlık açısından maruz kaldığı riskler de artmaktadır.

Türkiye’de bulunan LGBTİ bireylerin sığınma gerekçeleri arasında farklılıktan çok benzerlik bulunduğunu söylemek mümkündür. İran, Afganistan, Suriye, Irak gibi ülkelerden gelen sığınmacıların kendi ülkelerinde sosyoekonomik olarak büyük problemleri olduğu söylenebilir. Öte yandan, en temel sığınma gerekçelerinin cinsel yönelimleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Kendi ülkelerinde cinsel tacize ve saldırıya uğruyor olmak, devlet baskısı görmek, yönelimleri nedeniyle hak ve hizmetlerden yararlanamamak ve yasal olarak iş bulamamak gibi gerekçeler LGBTİ sığınmacılar tarafından en sık belirtilen sığınma gerekçeleridir. Dinsel kuralların toplum yaşamında oldukça baskıcı biçimde

belirleyici olduğu ÷lkelerde LGBTİ bireylerin toplumsal ayrımcılığa ve nefret suçlarına maruz kalma olasılığı artmaktadır. Örneğin İran'da LGB kimliği hapsedilme ve idam gerekçesi ya da istekli olup olmadıkları öncelenmeksiniz bu bireylerin transeksüelite operasyonu geçirmesi için ahlakî meşruiyet kaynağıdır.

Suriye'de yaşanan savaşın ardından Türkiye önemli bir sığınma ÷lkesi durumuna gelmiştir. ÷lkedeki sığınmacı ve mültecilerin sayısı devlet yetkililerince bile net olarak bilinmemektedir. İşsizlik oranlarının yüksek oluşu ve sığınmacıların gelecekte ÷lkelerine dönüp dönemeyeceklerine dair belirsizlikler toplumsal olarak sığınmacı ve mültecilere yönelik olumsuz tutumlar oluşmasına neden olmaktadır. Birçok yurttaş *“onların da can güvenliği tehlikede tabii”* dedikten sonra *“ama”* ile devam eden cümleler kurmaktadır. *“Kendimize bakamıyoruz zaten”* ya da *“biz iş bulduk da mülteciler kaldı”* gibi ifadeler çok sayıda yurttaştan kolaylıkla duyulabilecek ifadelerdir. Elbette bu kaygıların altında sığınmacı göçlerinin sağlıklı biçimde yönetilememiş olması, duygudaşlık eksikliği gibi gerekçeler vardır. Bu koşullar altında mülteci LGBTİ bireylerin olumsuz tutumlara maruz kalmaması zaten mümkün görünmemektedir. LGBTİ sığınmacıların Türkiye'de yaşamakta olduğu problemler çok geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bu yazıda değinilen zorlukların çoğunluğununsa fiziksel varoluş temeline dayandığı unutulmamalıdır. Bir birey olarak kabul görmek, bağlanabilmek, psikolojik olarak var olabilmek gibi temel ihtiyaçlar fiziksel koşulların çok ötesinde ele alınması gereken konulardır.

LGBTİ bireylerin toplumsal yaşamda sayısız güçlkle karşılaştığı söylenebilir. Ülkelerinden cinsel yönelimleri nedeniyle kaçıp Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan LGBTİ bireyler için cinsel kimliğini saklamadan ve güven içinde hareket edebilmek en temel ihtiyaçların başında gelmektedir. Oysa birçok mülteci LGBTİ birey toplu taşıma araçlarında, sokakta ya da diğer sosyal ortamlarda tacize uğradıklarını ifade etmektedir. Sosyal yaşamda birçok LGBTİ birey AIDS olduğu yönündeki bir ön kabulle ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Haklar ve hizmetlere erişimin de bu sosyal önyargılardan etkilenmemesi mümkün değildir. Sürekli baskılanmak durumunda kalan LGBTİ bireylerin stres temelli fiziksel ve psikolojik sağlık problemleri yaşama riski artmaktadır. Zira sosyal yalıtım tüm bireyler için önemli bir stres kaynağıdır.

Türkiye'de bulunan sığınmacı ve mültecilerin barınmaya ilişkin devlet otoriteleri tarafından desteklenmedikleri, barınmaya ilişkin masrafların kendileri tarafından karşılanmasının beklendiği görülmektedir. Sığınmacı veya mülteci LGBTİ bireyler için de aynı durum söz konusudur; ancak, mülteci LGBTİ bireyler barınma ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken aynı zamanda sosyal dışlanmayla da mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Barınmasını kendi sağlayan, ev kiralayan LGBTİ bireylerin (özellikle trans bireyler) ev bulmakta güçlük çektikleri, bulmuş olsalar bile ev sahipleri tarafından zorlandıkları, kiralarının arttırıldığı ve evden çıkmaları için baskıya maruz kaldıkları görülmektedir. Ayrıca buldukları uydu kentte kendilerine bir yaşam alanı bulmakta zorlandıkları, kentin belli bölgelerinde yer-

leşmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Bazı uydu kentlerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının mültecilerin ücretsiz kalabileceği misafirhaneleri bulunmaktadır. Öte yandan bu misafirhanelerde tüm sığınmacı ve mülteciler birlikte kaldıkları için mülteci LGBTİ bireyler homofobik ve transfobik şiddetin hedefi olabilmekte, buralarda uzun süreli kalamamakta ve ev tutmaya yönelmektedir.

Alanda çalışmalar yürüten STK'lar kendilerine acil olarak başvuran LGBTİ bireylerin barınma ihtiyaçlarını geçici olarak karşılayabilmekte ve bu bireyleri anlaşıma yaptıkları otellerde kısa süreli olarak barındırabilmektedir. Türkiye'de mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) sığınma başvuruları sırasında ve sonrasında LGBTİ bireylere kısa süreli konaklama, sağlık hizmetlerine erişim ve danışmanlık konularında destek olmaktadır. Tahmin edilebileceği gibi bu hizmeti sağlayan STK sayısı ve sahip oldukları ekonomik olanaklar çok kısıtlıdır. Devletin konuya ilişkin ihtiyaç sahibi bireylere sağlamış olduğu bir hizmetinin bulunmamakta; ancak LGBTİ bireyler de diğer sığınmacı ve mülteciler gibi maddî yardım için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yönlendirilebilmektedir. Mülteci LGBT bireylerin durumları SYDV'de bulunan kurul tarafından değerlendirilmekte ve koşullarının uygun bulunması halinde maddî destek sağlanabilmektedir.

Şiddet mağduru/korunma ihtiyacı olan trans bireylerin sığınma evlerine yerleştirilerek barınma hak-

larından faydalanmalarının önünde yasal bir engel bulunmamakla birlikte sığınma evlerinin kendilerine başvuran şiddet mağduru/korunma ihtiyacı olan trans bireyler için bir değerlendirme süreçlerinin bulunduğu ve burada takdir yetkisinin bu değerlendirmeye ait olduğu görülmektedir. Değerlendirmenin olumsuz olması halinde (özellikle) trans bireyler bu korunma ve barınma hizmetinden faydalanamamaktadır. Örnekler incelendiğinde bu değerlendirmede başvurusu alınan Türk vatandaşı olan bir LGBTİ bireyin pembe kimliğe sahip olmasının değerlendirmeyi olumluya taşıyabilecek önemli bir kriter olduğu ancak mavi kimliğe sahip olan LGBTİ bireyleri de kabul etmeye açık sığınma evlerinin bulunduğu görülmektedir. Bu anlamda bakıldığında standart bir uygulamanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Mülteci LGBTİ bireylere verilmekte olan kimliklerde ise kimliğe işlenen cinsiyette beyanın esas olduğu anlaşılmaktadır.

Sağlık hizmetlerine erişim mülteci LGBTİ'ler için önemli sorunlardan bir diğeridir. Bir uydu kente kayıtlı olan ve kendisine geçerli bir kimlik verilmiş olan bütün mülteci ve sığınmacıların devlet hastanelerinde gerçekleştirilmekte olan tedavi giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. LGBTİ mülteciler için de aynı durum söz konusu olmakla birlikte cinsel yönelimleri dolayısıyla kullanmaları gereken ilaçları ve sürmekte olan tedavileri ya da cinsiyet değiştirme yönünde talepleri sürecinde LGBTİ bireylerin kimi zaman sözel tacize kaldıkları bilinmektedir. LGBTİ bireylerin uydu kentleri belirlenirken o ildeki LGBTİ bireylere olan tutumların dikkate alındığı ve illerin bu kapsamda de-

ğerlendirilerek seçildiği anlaşılmaktadır; ancak uydu illerin İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen kontenjanının dolu olması nedeniyle LGBTİ bireylerin farklı bir ile yerleştirilmekte ve o ilde yaşamını sürdürebilmesi beklenmektedir. Bu durumda da özellikle barınma ve sağlık hizmetlerinden faydalanma noktasında çeşitli sıkıntılar ile karşılaşmaktadır. Sağlık hizmeti sunan her kuruluşun aynı tutumu sergilemediği, özellikle küçük illerde tutum ve önyargıların daha olumsuz olduğu ve sağlık hizmetlerinin de LGBTİ bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilecek ölçüde bir yeterlilikte olmadığı görülmektedir. Günümüzde büyük illerde dahi mülteci ve sığınmacılara ilişkin sağlık uygulamalarının değiştiği görülmekte, söz konusu LGBTİ ve mülteci/sığınmacı olduğunda bu durum daha da zorlaşmaktadır. Eczaneler arasında da farklı uygulamaların bulunduğu görülmektedir. Kimi eczanelerin yasal hakları olmamakla birlikte sığınmacı ve mültecilere doktor tarafından reçetelendirilmiş ilaçları SGK sistemi üzerinden vermediği anlaşılmaktadır. Farklı bir sıkıntı da ithal ilaçların temini ve mevcut uydu kentte tedavisi mümkün olmayan hastalıkların farklı bir kente sevkine ilişkindir. Bazı medikal ürünler, sığınmacı ve mültecilerin ödemesini önceden yapmaları suretiyle verilmektedir. Daha sonra bu maliyet SGK'ya faturalandırılmakta ve ödemenin bir kısmı mülteciye iade edilmektedir; ancak ithal ilaçlarda ise böyle bir iade söz konusu olmamaktadır. Sığınmacı ve mülteci LGBTİ'lerin bu çerçevede ihtiyaç duydukları ithal ilaçlara ulaşım ulaşılamadıkları, geri ödemesi gerçekleştirilen medikal ürünlerden faydalanıp faydalanamadıkları ve dahası bu konuya ilişkin bilgilene-

bilecekleri sistemlerin var olup olmadığı belirsiz durumdadır. Var olan bilgilendirme sistemlerine ulaşan LGBTİ sığınmacı ve mülteci sayısı ise mevcut değildir. Öte yandan mülteci LGBTİ bireylerin bahsi geçen medikal ürünlere ve ilaçlara ihtiyaç duysalar dahi ayrımcı tutumlar ve dışlanma nedeniyle sıkıntılar yaşandığı düşünülmektedir. Maddî imkânsızlıklar nedeniyle talep edilmesi halinde bu ilaçların ödemeleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından da yapılabilmektedir. Bu başvurular da ilgili değerlendirme kurulu tarafından incelenmekte ve karara bağlanmaktadır. Ödemeleri gerçekleştirilen ilaç örnekleri bulunmakla birlikte, LGBTİ mülteci ve sığınmacılara ilişkin böyle bir başvuru yapıldığı tarafımızca gözlenmemiştir.

Temin edilmesi gerekli olan yüksek fiyatlı ilaçlar konusunda destek sağlayan bazı STK'lar da bulunmaktadır. Bazı ilaçlar bu dernekler tarafından temin edilebilmekte ve ilaçların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılabilmesi sağlanmaktadır; ancak bu ilaçların genellikle kanser ve lösemi hastalarının bir diğer deyişle “halk tarafından kabul görmüş hastalıkların” tedavisinde kullanılan ilaçlar oldukları görülmektedir. Trans bireylerin ihtiyaç duydukları ilaçların bu yolla teminin mümkün olduğuna dair bir örneğe rastlanmamaktadır. Ayrıca bu yönde bir başvurunun varlığı da tarafımızca bilinmemektedir.

Çok sayıda sığınmacı ve mültecinin hayatta kalabilmek için yasa dışı olarak çalışmakta olduğu bilinmektedir. Yaşam mücadelesi vermekte olan ve yasal

zeminde çalışamayacak olan mültecilerin emek sömürsüne maruz kaldıkları söylenebilir. Mülteciler ağır koşullarda ve yasal olarak çalışacak bir işçiden çok düşük ücretle çalışmak zorunda kalmaktadır. Kimi işyerlerinde uzun süre çalıştırıldıktan sonra ücretleri ödenmeyen çok sayıda mülteci bulunmaktadır. Bu insanların içinde buldukları durum onları geri gönderilme korkusuyla hakkını aramak ve yasal yollara başvurmaktan alıkoymaktadır. Mülteci LGBTİ bireyler ise iş arama süreçlerinde ya da iş bulduklarında olumsuz tutum ve davranışlar ile karşılaşmakta ve dışlanma ile mücadele etmeye çalışmaktadır. İş bulabilmek için cinsel yönelimini saklayan ya da çalıştığı işyerinde cinsel yönelimi öğrenildikten sonra işsiz kalan mülteci LGBTİ bireyler bulunmaktadır. Ayrıca, fiziksel ve sözel olarak şiddete maruz kaldıkları, sokakta ve iş yerlerinde tacize uğradıkları bilinmektedir. Türkiyeli trans bireylerin iş bulamadığı bir çalışma dünyasında dil engeliyle de boğuşmakta olan LGBTİ bireylerin iş bulabileceğini düşünmek elbette fazla iyimser bir yaklaşım olacaktır. Yasal yoldan çalışamayan mülteci LGBTİ bireylerden seks işçisi olarak çalışanlar olduğu bilinmektedir.

LGBTİ mültecilerin Türkiye’de destek alabildiği STK’ların sayısının kısıtlılığı da dikkat çekicidir. Henüz yeni gelişmekte olan sivil toplum anlayışına rağmen bazı STK’ların kısıtlı olanaklarla LGBTİ mültecilerle dayanışma içinde olduğu görülebilir. LGBTİ mültecilere hukukî danışmanlık hizmeti de sağlayan KAOS GL, bu STK’lardan biridir. LGBTİ mültecilerin yaşadığı sorunların ele alındığı atölye çalışmaları ya-

pan örgüt, “Homofobi Karşıtı Buluşma” kapsamında dokuz şehirde “İnsan Haklarının İzlenmesi için Medya Okulu” düzenlenmesi gibi destekleyici etkinliklerde bulunmaktadır. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile yakın temas halinde çalışan en önemli derneklerden biridir. SGDD bireysel olarak LGBTİ mültecilerin sorunlarıyla ilgilenmekte, danışmanlık, gereken durumlarda yönlendirme ve çevirmen desteği sağlamaktadır. Türkiye’deki mültecilerin ihtiyaçları doğrultusunda çok sayıda proje gerçekleştiren SGDD, LGBTİ mültecilere de önemli destekler vermektedir. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) BMMYK’nın uygulayıcı ortağı olmakla birlikte sığınmacı ve mültecilere sosyal ve hukukî danışmanlıklar sağlayarak hak temelli çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Mülteci ve sığınmacıların gerektiğinde hak savunuculuklarını yapmak, hizmetlere erişimlerini kolaylaştırmak, dil bariyerlerinin tercüman desteği ile aşılmasına yardımcı olmak, hassas grupların hizmetlerden öncelikli olarak yararlanmalarına ilişkin işbirliği çalışmaları gerçekleştirmek, psikososyal destek sağlamak öncelikli hedefleri arasında bulunmaktadır. LGBTİ sığınmacı ve mülteciler noktasında da hassas grup değerlendirmesi gerçekleştirerek konuya ilişkin ihtiyaç tespit çalışmalarının yapılması, kaynakların harekete geçirilmesi ve duruma ilişkin BMMYK’nın bilgilendirilerek yürütülecek olan çalışmaların planlanması vakıf bünyesinde önemsenmektedir. Yurtdışı merkezli bazı STK’ların da LGBTİ mültecilere yönlendirme ve bilgilendirme yaptığı bilinmektedir (örneğin

Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi). Tüm bu faaliyetlerin LGBTİ mültecilere destek sağlamak açısından çok değerli olduğunu açıktır. Öte yandan, var olan koşullarda devlet desteği ve yasal düzenlemelerle sağlanmış demokratik düzenlemeler olmadığı sürece bu çabaların da yetersiz kalacağı söylenebilir.

Bu yazıda ülkemizde LGBTİ mültecilerin yaşadığı sorunlardan yalnızca birkaçına değinilmiştir. Mülteci LGBTİ bireylerin yaşadıkları sorunlar ülkemizdeki LGBTİ bireylerin sorunlarına benzerlik göstermektedir. Türkiye’de sığınmacı olarak bulunan LGBTİ bireylerin en sık yaşadığı problemler barınma (ev veya misafirhane bulamama, kendilerine kiralık ev verilme istenmemesi gibi), sağlık hizmetlerine erişimde güçlüklerle maruz kalma (hakları hakkında bilgi eksikliği, olumsuz tutumlara maruz kalma gibi), iş bulmada zorluklar ve sosyal yaşamda maruz kalınan problemler olarak sıralanabilir. Bu açıdan bakıldığında LGBTİ mülteciler için Türkiye’de yaşamın çok zor olduğunu söylemek yanlış olmaz. LGBTİ sığınmacılar bu güçlüklerin üstesinden gelebilmek için farklı yöntemlere başvurabilmektedir. Cinsel yönelimi nedeniyle ülkesini terk etmiş olmasına rağmen Türkiye’de de kimliğini saklamak zorunda kalabilmektedir.⁹ Hak temelli bir yaklaşımla ele alındığında mülteci olsun ya da olmasın herhangi bir bireyin yaşama dair güçlükleri arasında bir önceleme yapılması doğru olmayacaktır; ancak zaten ülkesinden, sosyal ve ekonomik destek kaynaklarından uzakta yeni bir yaşam kurmaya çalışan bireyler için bu sorunlar baş etmesi daha güç hale gelebilmektedir.

Yukarıda değinilen çerçevede bakıldığında LGBTİ mültecilerin sorunlarını gidermeye yönelik bazı mikro ve makro çözüm önerilerinde bulunabilir:

- a) Uydu kentlerin belirlenmesi aşamasında LGBTİ sığınmacıların barınma sorunlarını azaltabilecekleri, diğer LGBTİ bireylerden destek alabilecekleri kentlere yönlendirilmeleri konusunda hassas olunması;
- b) Sağlık hizmeti sağlayan devlet personelinin LGBTİ temel haklar ve ayrımcılık konusunda hassasiyetlerinin artırılması için eğitimler verilmesi;
- c) Devletin hizmet sağladığı alanlarda personelin yasa ve yönetmelikler hakkında bilgilendirilmesi ve işleğin etkili hale getirilmesi;
- d) LGBTİ alanında çalışan STK'ların güçlendirilmesi ve uzmanlaşmış bilgi birikimine sahip bu örgütlerin verebileceği desteğin devlet desteğiyle yaygınlaştırılması;
- e) Medyanın olumsuz tutum aşılama, ayrımcılığı kövrükleyen bir dil kullanmaması için bilgilendirme faaliyetlerinin artırılması;
- f) Haklar ve demokrasi temelinde bir insan algısının geliştirilmesine yönelik her türlü farkındalık artırıcı faaliyetlerin desteklenmesi;
- g) Var olan sorunlar dikkate alınarak ihtiyaç duyulan yasal düzenlemelerin yapılması, hâlihazırda işleşte aksaklığa neden olan yasal düzenlemelerin değiştirilmesi.

Bu yazıda değindiğimiz sorunların ancak sosyal devlet anlayışı ve demokratik haklar gözetilerek çözülebileceği söylenebilir. İnsan hakları bakış açısı içermeyen

uygulamaların işleyişte kolaylıklar getirmesi mümkün görünmemektedir. Tüm insanî ilişkilerin temelinde yer alan duygudaşlıkla beslenmeyen uygulamaların kâğıt üzerinde kalmaktan ve kısıtlı sayıda insanın kısa süreli gereksinimlerini gidermekten öteye gidemeyeceği açıktır.

Kaynaklar

1. United Nations High Commissioner for Refugees (2016). *Figures at a glance*. <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (12/5/2016).
2. Herek, G. M. (2013). The psychology of sexual prejudice. L. Garnets (Ed). *Psychological perspectives on lesbian, gay, and bisexual experiences* içinde New York: Columbia University Press.
3. Gormley, B ve Lopez, F. G. (2010). Authoritarian and homophobic attitudes: Gender and adult attachment style differences. *Journal of homosexuality*, 57, 525-538.
4. Heath, J. ve Goggin, K. (2009). Attitudes towards male homosexuality, bisexuality, and the down low lifestyle: Demographic differences and HIV implications. *Journal of bisexuality*, 9(1), 17-31.
5. Herek, G. M. ve Gonzalez-Rivera, M. (2006). Attitudes toward homosexuality among U.S. residents of Mexican descent. *The journal of sex research*, 43(2), 122-135.
6. Çırakoğlu, O. C. (2006). Perception of homosexuality among Turkish university students: The roles of labels, gender, and prior contact. *The journal of social psychology*, 146(3), 293-305.
7. Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin tanımlamaların homofobi ve LGBT bireylerle tanışıklık düzeyi ile ilişkisi. *Psikoloji çalışmaları dergisi*, 32(2), 23-49.
8. Sakallı, N. (2002). Application of the attribution-value model of prejudice to homosexuality. *The journal of social psychology*, 42(2), 264-271.
9. Kaos GL. (2016). *En kötü ve en zor işler LGBTİ mültecilere veriliyor*. <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=20959>. (16/5/2016).